

บทที่ 4

นโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่ออาเซียน

บทบาท และนโยบายไทยต่ออาเซียนที่ผ่านมา

ในอดีต อาเซียนไม่ได้มีบทบาทเชิงรุกต่อการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ แต่อย่างไรก็ตาม จีนได้ระบุนาโดยตลอดว่า ประเด็นปัญหานี้เป็นปัญหาทวิภาคีที่ต้องเจรจาผ่านช่องทาง ทวิภาคีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 1992 อาเซียนได้จัดทำปฏิญญาเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี นับเป็นก้าวแรกที่อาเซียนได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญหานี้ หลังจากนั้น อาเซียนได้กดดันจีนมากขึ้นเรื่อยๆ ให้เจรจากับอาเซียนทั้งกลุ่ม ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 เป็นช่วงที่จีนเปลี่ยนนโยบายใหม่โดยเน้นการเอาใจประเทศอาเซียน โดยจีนได้มียุทธศาสตร์ในเชิงรุกต่ออาเซียน และใกล้ชิดกับอาเซียนเพิ่มมากขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะตั้งแต่การตกลงที่จะเจรจาเขตการค้าเสรี (Free Trade Area) อาเซียน-จีน ในปี ค.ศ. 2001 ความสัมพันธ์อาเซียนกับจีนได้ดีขึ้นเป็นลำดับ

แต่จีนตระหนักดีว่าประเด็นปัญหาข้อพิพาทในหมู่เกาะสแปรตลีย์ และพาราเซลเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความร่วมมือที่ราบรื่นระหว่างจีนกับอาเซียน ดังนั้น เพื่อถอดสลักระเบิดลูกนี้ จีนจำเป็นต้องเปลี่ยนท่าทีด้วยการยอมที่จะเจรจारेื่องนี้กับอาเซียนทั้งกลุ่ม หลังจากนั้น ได้มีการเจรจาเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนกับจีนในเรื่องนี้ขึ้น ซึ่งในที่สุด ก็นำไปสู่การจัดทำปฏิญญาการแก้ไขข้อพิพาททะเลจีนใต้กับจีนขึ้นในปี ค.ศ. 2002 “Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea” ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญต่อปัญหานี้ และแนวโน้มของสถานการณ์ดังกล่าวได้ปรากฏว่าปัญหานี้จะได้รับการแก้ไข

หลังจากปี ค.ศ. 2002 ได้มีการเจรจาเพื่อจะให้มีการจัดทำ “Code of Conduct” ซึ่งจะเป็นการกำหนดกติกาสำคัญในการแก้ปัญหาข้อพิพาททะเลจีนใต้ อย่างไรก็ตาม ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา สถานการณ์เริ่มเลวร้ายลง การเจรจา Code of Conduct ก็สะดุดติดขัด การผงาดขึ้นมาของจีนทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้จีนมีความเชื่อมั่น และมีท่าทีที่แข็งกร้าวมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะต่อกรณีหมู่เกาะสแปรตลีย์ และพาราเซล ที่จีนยืนยันมาตลอดว่าเป็นของจีน จีนต้องการผงาดขึ้นมาเป็นมหาอำนาจ และการครอบครองทะเลจีนใต้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการผงาดขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางทะเลในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

แต่ตัวแปรสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความขัดแย้งครั้งใหม่ คือ สหรัฐอเมริกา โดยยุทธศาสตร์สำคัญของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค คือ ยุทธศาสตร์การปิดล้อมจีน ดังนั้น การที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญหานี้ และทำให้จีนกับประเทศอาเซียนมีปัญหากันจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นการเปิดช่องให้สหรัฐอเมริกาเข้ามามีอำนาจทางทหารในภูมิภาคมากขึ้น และเพื่อเพิ่มบทบาทการปิดล้อมจีนทางทหาร

สำหรับการเจรจาระหว่างอาเซียนกับจีน ในเรื่อง Code of Conduct เมื่อช่วงเดือนธันวาคม ค.ศ.2010 ที่เมืองคุนหมิง ประสบความล้มเหลว อาเซียนไม่มีเอกภาพ เพราะประเทศอาเซียนบางประเทศได้สนับสนุนจีน โดยเฉพาะ พม่า ลาว และกัมพูชา¹ ประเทศที่เป็นคู่กรณีกับจีนโดยตรง มีเพียง เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และบรูไน ส่วนไทย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ดังนั้น อาเซียนจึงไม่มีเอกภาพในการเจรจากับจีน

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ล่าสุดเกี่ยวกับบทบาทของอาเซียน คือ อินโดนีเซียในฐานะประธานอาเซียนประจำปี ค.ศ.2011 ได้พยายามเข้ามามีบทบาทในเรื่องนี้ อินโดนีเซียในฐานะประธานอาเซียนได้เรียกร้องให้มีการผ่อนคลายความตึงเครียด ตั้งแต่ต้นปีนี้ อินโดนีเซียได้หารือกับประเทศต่างๆที่เกี่ยวข้อง และทำทีล่าสุดของอินโดนีเซีย คือ จะเดินหน้าในการแปลงปฏิญญา ปี 2002 ไปสู่การปฏิบัติ ด้วยการจัดทำรายละเอียดแผนปฏิบัติการภายใต้ปฏิญญาดังกล่าว และในช่วงเดือนกรกฎาคม ค.ศ.2011 ได้มีการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (18th ASEAN Regional Forum: ARF) ที่เกาะบาห์ลี อินโดนีเซีย ซึ่งอาเซียน และจีนได้มีการหารือแนวทางการแก้ไขข้อพิพาททะเลจีนใต้ โดยอาเซียน และจีนเห็นพ้องที่จะกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยการเจรจาทางการทูต²

ในปี 2558 ถือเป็นปีเริ่มต้นแห่งการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 เสาหลัก ประกอบด้วย เสาหลักทางเศรษฐกิจ เสาหลักทางสังคมและวัฒนธรรม และเสาหลักทางการเมืองและความมั่นคง ซึ่งประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศของอาเซียนสามารถบรรลุข้อตกลงที่จะมีการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจภายในปี 2558 อย่างไรก็ตาม เสาหลักทางสังคมและวัฒนธรรม และเสาหลักทางการเมืองและความมั่นคงกลับไม่ได้มีการพิจารณาแต่อย่างใด เนื่องจากแต่ละประเทศในอาเซียนมีความแตกต่างทางระบอบการปกครอง ภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ เป็นอย่างมาก จากบริบทดังกล่าวจึงส่งผลให้แต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียนมีมุมมองต่อ

¹ กระบวนทรรศน์: ความขัดแย้งในหมู่เกาะสแปรตลีย์.ข่าวทั่วไป. <http://www.ryt9.com/s/tpd/961920> (11 มีนาคม 2555)

² Geoff Wade.2011. ASEAN divides.<http://www.eastasiaforum.org/2011/01/15/asean-divides/> (accessed March 12,2012)

ปัญหาความมั่นคงที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ประเทศที่มีภูมิศาสตร์ที่ติดกับทะเลในระยยะทางที่ยาวอย่างฟิลิปปินส์ มาเลเซีย เวียดนาม สิงคโปร์ อินโดนีเซีย จะให้ความสำคัญต่อปัญหาความมั่นคงทางทะเลมากกว่าประเทศที่ไม่มีพื้นที่ติดทะเลอย่างลาว

สำหรับปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ ปรากฏว่าประเทศในอาเซียนไม่ได้มีเอกภาพในการแก้ไขปัญหาอย่างเท่าที่ควร เนื่องจากในขณะนี้จีนสามารถแผ่อิทธิพลเข้าสู่อาเซียนได้มาก อิทธิพลของจีนที่ฝังรากลึกในอาเซียนได้ส่งผลต่อความเป็นหนึ่งเดียวของอาเซียน กล่าวคืออิทธิพลของจีนส่งผลให้แต่ละประเทศในอาเซียนได้มีมุมมองต่อจีนที่แตกต่างออกไป ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มต่อต้านจีน ประกอบด้วย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน
2. กลุ่มที่สนับสนุนจีน ประกอบด้วย ลาว กัมพูชา และเมียนมาร์
3. กลุ่มที่มีท่าทีเป็นกลาง ประกอบด้วย ไทย และสิงคโปร์

ดังนั้น การที่แต่ละประเทศในอาเซียนมีมุมมองต่อจีนที่หลากหลายได้เป็นจุดเริ่มต้นของอุปสรรคในการสร้างประชาคมด้านการเมืองและความมั่นคงให้เกิดขึ้นในกลุ่มอาเซียน ด้วยแต่ละประเทศมีการรับรู้ต่อปัญหาความมั่นคงที่แตกต่างกันออกไป จากบริบทดังกล่าวจะส่งผลให้อาเซียนไม่สามารถกำหนดนโยบายความมั่นคงร่วมกันได้แต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้น การที่อาเซียนไม่สามารถกำหนดนโยบายความมั่นคงร่วมกันได้จะเป็นช่องว่างต่อการที่ประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาจะใช้เป็นช่องทางในการแผ่อิทธิพลเข้าสู่อาเซียนเพื่อสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีน และในที่สุดอาเซียนจะเป็นเวทีการประลองกำลังระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกามากกว่าการที่จะเป็นแกนกลางของการดำเนินนโยบายความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558

แนวคิดเรื่องการจัดตั้งประชาคมอาเซียนเกิดขึ้นในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ในปี 2546 ที่เกาะบาหลี โดยผู้นำอาเซียนได้มีการประกาศ “ปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน II” (Declaration of ASEAN Concord II) หรือ “ความร่วมมือบาหลี II” (Bali Concord II) ซึ่งตกลงกันว่า จะจัดตั้งประชาคมอาเซียนขึ้นภายในปี 2563 (ค.ศ. 2020) แต่ต่อมาที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 ในปี 2550 ที่เมืองเซบู ได้ร่นการจัดตั้งประชาคมอาเซียนเป็นภายในปี 2558 (ค.ศ. 2015) โดยประชาคมอาเซียนจะมี 3 เสาหลักที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC)

ในปี 2547 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 10 ที่นครเวียงจันทน์ ได้รับรองเอกสาร “แผนปฏิบัติการประชาคมความมั่นคงอาเซียน” (ASEAN Security Community Plan of Action) ซึ่งมีการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

ต่อมาในปี 2552 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 ที่อำเภอชะอำ ได้ให้การรับรอง “แผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน” (ASEAN Political-Security Community Blueprint-APSC Blueprint) ซึ่งมีรายละเอียดมากกว่า “แผนปฏิบัติการประชาคมความมั่นคงอาเซียน” แผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนเป็นเอกสารหลักที่ระบุกิจกรรมที่จำเป็นในการบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1.1 ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC) จะทำให้ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น โดยเป็นหลักประกันต่อประชาชนและประเทศสมาชิกอาเซียนให้อยู่อย่างสันติระหว่างกันและกับโลกภายนอกในบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตย ความยุติธรรม และการมีความปรองดองกัน

1.2 APSC จะส่งเสริมการพัฒนาด้านการเมืองโดยยึดหลักการของประชาธิปไตย นิติธรรม ธรรมาภิบาล ความเคารพ รวมทั้งการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานภายใต้กฎบัตรอาเซียน โดยจะเป็นตัวเชื่อมต่อให้ประเทศสมาชิกอาเซียนมีการติดต่อและมีความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อสร้างบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ และกลไกร่วมกันในการบรรลุเป้าหมายอาเซียนในด้านการเมืองและความมั่นคง ซึ่งจะทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากกระบวนการรวมตัวและการสร้างประชาคมโดยไม่คำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา หรือพื้นเพทางสังคมและวัฒนธรรม ในการปฏิบัติตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน อาเซียนจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความเท่าเทียมทางเพศ ความอดกลั้น การเคารพในความหลากหลาย ความเท่าเทียมกัน และมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน

1.3 เพื่อประโยชน์การปกป้องและส่งเสริมสันติภาพในภูมิภาค APSC ประสงค์จะส่งเสริมความร่วมมือที่แน่นแฟ้นและมีผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาและมิตรประเทศ เพื่อคงไว้ซึ่งความเป็นศูนย์กลางและบทบาทแข็งขันของอาเซียนในโครงสร้างสถาปัตยกรรมในภูมิภาคที่เปิดกว้าง โปร่งใส และทุกฝ่ายมีส่วนร่วม โดยเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน การมองไปข้างหน้า และการไม่เลือกปฏิบัติ

1.4 APSC สนับสนุนแนวทางด้านความมั่นคงที่ครอบคลุมทุกมิติ (Comprehensive Approach) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด ยึดหลักการละเว้นการรุกราน และการชู่ว่าจะใช้กำลังหรือใช้กำลัง รวมทั้งการกระทำใดๆ ที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ และการพึ่งพาการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี ในการนี้ ASPC ยึดมั่นตามความตกลงทางการเมืองของอาเซียน อาทิ ปฏิญญาว่าด้วยเขตสันติภาพ อีสรภาพ และการวางตัวเป็นกลาง หรือสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC) เป็นต้น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านมาตรการส่งเสริมความไว้วางใจ การทูตในเชิงป้องกัน แนวทางแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี และการหารือกันเกี่ยวกับประเด็นความมั่นคงในรูปแบบใหม่

1.5 จากหลักการข้างต้น ASPC มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการด้วยกัน ซึ่งเป็นเป้าหมายของประชาคมการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน (ASPC) คือ

1.5.1 ประชาคมที่มีกติกาและมีการพัฒนาค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน (A rules-based community of shared values and norms)

1.5.2 ประชาคมที่ทำให้ภูมิภาคมีความเป็นเอกภาพ มีความสงบสุข มีความแข็งแกร่ง พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่ครอบคลุมในทุกมิติ (A cohesive, peaceful, and resilient region with shared responsibility for comprehensive security)

1.5.3 ประชาคมที่ทำให้เป็นภูมิภาคที่มีพลวัตและมองไปยังโลกภายนอกที่มีการรวมตัวและมีลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น (A dynamic and outward-looking region in an increasingly integrated and interdependent world)

คุณลักษณะหรือเป้าหมายของ ASPC เหล่านี้ มีความเกี่ยวข้องกันและส่งเสริมซึ่งกันและกัน และควรจะต้องมีการดำเนินการอย่างสมดุลและสม่ำเสมอ

2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

ในปี 2546 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ที่เกาะบาหลี ได้รับรองเอกสาร “แผนปฏิบัติการประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” (ASEAN Economic Community Plan of Action) ซึ่งมีการกำหนดมาตรการต่างๆ ที่จะนำไปสู่การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

และต่อมาในปี 2550 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 ที่สิงคโปร์ ได้ให้ความเห็นชอบ “ปฏิญญาแผนงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” (Declaration on the ASEAN Economic Community Blueprint-AEC Blueprint) ซึ่งมีรายละเอียดมากขึ้นเกี่ยวกับแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยได้มีการกล่าวถึงการจัดตั้งตลาดร่วมหรือตลาดเดียว และฐานการผลิตเดียว

ของอาเซียน ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเสมอภาคของอาเซียน และความสามารถในการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

การจัดตั้งตลาดร่วมหรือตลาดเดียว และฐานการผลิตเดียวของอาเซียน (Single Market and Production Base) จะมี 5 องค์ประกอบด้วยกันคือ

1. การไหลเวียนอย่างเสรีของสินค้า (Free Flow of Goods) จะเน้นการลดภาษีลงให้เหลือ 0% และจะขจัดอุปสรรคที่มีใช้อยู่ที่ที่น่าจะเป็นอุปสรรคสำคัญของการเปิดเสรีทางการค้า
2. การไหลเวียนอย่างเสรีของบริการ (Free Flow of Services) อาเซียนตั้งเป้าหมายว่าจะเปิดเสรีการค้าบริการ โดยเริ่มต้นจาก 4 สาขาด้วยกัน ได้แก่ 1) ด้านการขนส่งทางอากาศ (Air Transport) 2) ด้าน E-ASEAN 3) ด้านสุขภาพอนามัย (Healthcare) และ 4) ด้านการท่องเที่ยว (Tourism) โดยจะเปิดเสรีให้ได้ภายในปี 2533 (ค.ศ. 2010) และหลังจากนั้นจะเปิดเสรีทุกสาขาของการค้าบริการที่เหลือภายในปี 2558 (ค.ศ. 2015) อย่างไรก็ตาม สาขาที่น่าจะมีปัญหา คือ การเปิดเสรีด้านการเงิน (Financial Services Sector) โดยคงจะต้องใช้สูตร ASEAN Minus X หรือ ASEAN-X กล่าวคือประเทศใดพร้อมที่จะเปิดเสรีไปก่อน ประเทศใดไม่พร้อมก็เข้ามาาร่วมด้วยในภายหลัง
3. การไหลเวียนอย่างเสรีของการลงทุน (Free Flow of Investment) ASEAN มีกรอบความตกลงในเรื่องการจัดตั้งเขตการลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area-AIA) และภายใต้ AEC Blueprint ASEAN จะมีการทำความตกลงใหม่เรียกว่า ASEAN Comprehensive Investment Agreement ซึ่งจะเน้นในเรื่อง 1) การปกป้องการลงทุน (Investment Protection) 2) การมีกฎ ระเบียบ นโยบาย และกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการลงทุนที่โปร่งใส สม่ำเสมอ และสามารถคาดการณ์ได้มากขึ้น (More Transparent, Consistent and Predictable Investment Rules, Regulations, Policies and Procedures) 3) การส่งเสริมอาเซียนให้เป็นเขตการลงทุนเดียว และเป็นเครือข่ายในการผลิต (ASEAN as an Integrated Investment Area and Production Network) และ 4) การเปิดเสรีระบอบการลงทุนของประเทศสมาชิกอาเซียน (Progressive Liberalization of ASEAN Member Countries' Investment Regime) ที่จะนำไปสู่การลงทุนเสรีและเปิดกว้างภายในปี ค.ศ. 2015 (Free and Open Investment by 2015)
4. การไหลเวียนของเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น (Freer Flow of Capital) อาเซียนยังไม่สามารถตั้งเป้าหมายให้มีการไหลเวียนของเงินลงทุนอย่างเสรี 100% จึงตั้งเป้าหมายให้มีการไหลเวียนของเงินทุนที่มีความเป็นเสรีมากขึ้นเท่านั้น โดยขจัดหรือผ่อนคลายนโยบายที่จำเป็นอุปสรรคต่อการไหลเวียนของเงินทุนดังกล่าว

5. การไหลเวียนของแรงงานที่มีฝีมือ (Free Flow of Skilled Labour) อาเซียนยังไม่สามารถเปิดเสรีให้มีการไหลเวียนของแรงงานได้ 100% AEC Blueprint จึงตั้งเป้าหมายเพียงการเปิดเสรีให้มีการไหลเวียนได้เฉพาะแรงงานที่มีฝีมือเท่านั้น

3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC)

ในปี 2546 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ที่เกาะบาหลี ผู้นำอาเซียนได้ประกาศ “ปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน II” (Declaration of ASEAN Concord II) หรือ “ความร่วมมือบาหลี II” (Bali Concord II) เรื่องการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ภายในปี 2563 (ค.ศ. 2020) ต่อมาในเดือนมกราคม 2550 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 ที่เมืองเซบู ได้ลงนามในปฏิญญาเซบูว่าด้วยการเร่งจัดตั้งประชาคมอาเซียน ภายในปี 2558 (ค.ศ. 2015)

จากนั้นในเดือนพฤศจิกายน 2550 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 ที่สิงคโปร์ ได้ตกลงที่จะพัฒนาแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio - Cultural Community Blueprint-ASCC Blueprint) ต่อมาในการประชุมสุดยอด ครั้งที่ 14 ที่อำเภอชะอำ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2552 ผู้นำอาเซียนได้ลงนามใน “ปฏิญญาชะอำ หัวหิน ว่าด้วยแผนงานสำหรับประชาคมอาเซียน ปี ค.ศ. 2009-2015” [Cha-am Hua Hin Declaration on the Roadmap for the ASEAN Community (2009-2015)] ซึ่งครอบคลุมแผนงานการเป็นประชาคมการเมืองและความมั่นคง (APSC Blueprint) ประชาคมเศรษฐกิจ (AEC Blueprint) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASCC Blueprint) ด้วย

ASCC Blueprint มีเป้าหมายหลักที่จะทำให้ประชาคมอาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (people - centred) และมีสังคมที่รับผิดชอบ เพื่อก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและก่อให้เกิดเอกภาพ โดยเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน และเสริมสร้างสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน (Building a Caring and Sharing Society) ซึ่งจะทำให้คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ และสวัสดิการของประชาชนดีขึ้น ASCC ให้ความสำคัญกับ 5 เรื่องด้วยกัน คือ

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Development) เรื่องแรกที่ ASCC ให้ความสำคัญคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นการศึกษาให้เป็นวาระของอาเซียน การสร้างสังคมความรู้ การส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง การส่งเสริมการทำงานที่เหมาะสม การส่งเสริมเทคโนโลยี-สารสนเทศ การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยี และการเสริมสร้างทักษะในการประกอบการสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ

2. การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection) ASCC จะส่งเสริมความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยลดความยากจน และส่งเสริมการคุ้มครองและสวัสดิการสังคม เน้นการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสังคมและเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก ASCC จะให้ความมั่นใจว่าประชาชนอาเซียนทุกคนมีอาหารพอเพียงตลอดเวลา และมีความปลอดภัยในอาหาร เน้นการเข้าถึงการรักษาสุขภาพ การบริการทางการแพทย์และยาที่เพียงพอ และราคาถูก มีขีดความสามารถในการควบคุมโรคติดต่อ รับประกันว่าอาเซียนจะปลอดจากยาเสพติด และพร้อมรับมือกับภัยพิบัติ

3. สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights) อาเซียนมีพันธกรณีที่จะส่งเสริมสิทธิและความยุติธรรมทางสังคม โดยการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของผู้หญิง เด็ก คนชรา และคนพิการ รวมทั้งส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิของแรงงานอพยพ ส่งเสริมให้บริษัทมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility-CSR) ด้วย

4. ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) อาเซียนจะส่งเสริมสิ่งแวดล้อมสีเขียวและสะอาด (Clean and Green Environment) โดยการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์ดิน น้ำ แร่ธาตุ และพลังงาน ความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่ง และทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งปรับปรุงคุณภาพน้ำ และอากาศ อาเซียนจะมีส่วนร่วมในความพยายามของโลกในการจัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และการคุ้มครองชั้นโอโซน

5. การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building ASEAN Identity) อาเซียนจะเน้นการสร้างความรู้สึกร่วมของการเป็นประชาคมเดียวกัน และส่งเสริมความเป็นเอกภาพในความแตกต่าง ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสมาชิกเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนา และอารยธรรม ส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน เพื่อให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ของภูมิภาค และค้นหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของอาเซียน และสร้างอาเซียนที่มีประชาชนเป็นแกนนำ โดยสนับสนุนทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างประชาคม

4. การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 (ค.ศ.2015) นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศสมาชิกอาเซียนในด้านต่างๆ ทั้งด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรมแล้ว ในส่วนของประเทศไทยก็จะต้องมีการศึกษาถึงผลกระทบต่อไทยใน

ด้านต่างๆ จากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนด้วย ซึ่งผู้เขียน ได้ศึกษาเฉพาะกรณีผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยจากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนและพบว่าปัญญาสำคัญที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยน่าจะ ได้แก่

4.1 อาชญากรข้ามชาติและผู้ก่อการร้ายในภูมิภาคอาจแฝงตัวเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น เนื่องจากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนเป็นการกระตุ้นและอำนวยความสะดวกให้ประชาชนในกลุ่มประเทศอาเซียนเดินทางไปมาหาสู่กันมากขึ้น ซึ่งมีทั้งคนดีและคนไม่ดีที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย ในขณะที่ระบบตรวจคนเข้าเมืองของประเทศต่างๆ ในอาเซียนในปัจจุบันยังไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลกันได้ทั้งหมด

4.2 ขบวนการค้ายาเสพติดน่าจะยังคงสนใจใช้ประเทศไทยเป็นประเทศปลายทางและประเทศทางผ่านของยาเสพติดที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านต่อไป เนื่องจากประเทศสหภาพพม่ายังมีความไม่สงบโดยยังคงมีการสู้ระหว่างกองกำลังชนกลุ่มน้อยกับกองกำลังฝ่ายรัฐบาลพม่าเป็นระยะและชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มหารายได้มาซื้ออาวุธจากการผลิตและการค้ายาเสพติด รวมทั้งการรับจ้างขนลำเลียงยาเสพติดเข้ามาในประเทศไทย นอกจากนี้ประเทศไทยจะมีความเชื่อมโยงกับประเทศสมาชิกในประชาคมอาเซียนมากขึ้น ประกอบกับประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งในภูมิภาคนี้ ขบวนการค้ายาเสพติดจึงน่าจะยังคงสนใจใช้ประเทศไทยเป็นประเทศปลายทางและประเทศทางผ่านของยาเสพติดจากประเทศเพื่อนบ้านอยู่ต่อไป

4.3 ขบวนการค้าอาวุธสงครามน่าจะยังคงใช้ประเทศไทยเป็นประเทศปลายทางและประเทศทางผ่านของอาวุธสงครามด้วย เนื่องจากประเทศไทยยังมีปัญหากลุ่มก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ต้องการอาวุธสงครามไว้ต่อสู้กับเจ้าหน้าที่รัฐ ประกอบกับชนกลุ่มน้อยในประเทศสหภาพพม่าก็มีความต้องการอาวุธสงครามเพื่อใช้ในการต่อสู้กับกองกำลังของรัฐบาลพม่าเช่นกัน การที่ประเทศสมาชิก ในประชาคมอาเซียนจะมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นก็จะเป็นโอกาสให้กลุ่มผู้ลักลอบค้าอาวุธสงครามใช้ประโยชน์จากความสะดวกในการคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนในการลักลอบขนและค้าอาวุธสงครามข้ามชาติด้วย

4.4 โรคติดต่อจากประเทศเพื่อนบ้านมีโอกาสจะระบาดเข้ามาในประเทศไทยได้ง่ายขึ้น การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนของประเทศสมาชิก ประชาคมอาเซียนมีการเดินทางเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งผู้ที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยอาจนำโรคติดต่อเข้ามาแพร่ระบาดในประเทศไทยด้วย

4.5 ความบาดหมางใจระหว่างประชาชนไทยกับประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนอาจมีมากขึ้น อันเนื่องมาจาก

4.5.1 ความไม่เข้าใจในภาษาและวัฒนธรรมของประชาชนในประเทศเพื่อนบ้าน

4.5.2 การเอารัดเอาเปรียบแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านหากมีขึ้น ก็จะทำให้ประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านมีทัศนคติในเชิงลบต่อประเทศไทย

4.6 อาเซียนจะเข้ามาเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมภายในของประเทศสมาชิกรวมทั้งประเทศไทยมากขึ้น แม้กฎบัตรอาเซียนจะระบุหลักการของอาเซียนไว้ในเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิก แต่ในทางปฏิบัติระยะหลังจะสังเกตได้ว่าอาเซียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการภายในของรัฐสมาชิกมากขึ้น เช่น กรณีของสหภาพพม่าที่อาเซียนและรัฐสมาชิกเข้าไปเกี่ยวข้องหรือโน้มน้าวเพื่อให้พม่ามีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและมีการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นกระแสสากล ที่ประเทศตะวันตกกดดันอาเซียนและรัฐสมาชิกอาเซียนจะต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของพม่ามากขึ้น ในกรณีของไทยก็เช่นเดียวกัน หากมีการดำเนินการใดๆ ที่อาจถูกตีความได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน นอกจากประเทศตะวันตกแล้วประเทศอื่นๆ ในประชาคมอาเซียน รวมทั้ง NGOs ในประเทศนั้นก็อาจเข้ามาแทรกแซงหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมภายในของทางการไทยได้ด้วยการแสดงความกังวล หรือเรียกร้องให้ไทยระงับการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการดังกล่าวโดยอ้างหลักการของอาเซียน อีกข้อหนึ่งที่ว่าด้วยการเคารพเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม